O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

Ro'yxatga olindi:
№ 127

2022 yil "25" 08

"TASDIQLAYMAN"
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
_______ Bozorov O.N.
_______ 2022 yil

YER TUZISH IQTISODI fanining

ISHCHI O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	300000	-	Ishlab chiqarish texnik soha
Ta'lim sohasi:	310 000	-	Muhandislik ishi (Geodeziya, kartografiya va kadastr)
Ta'lim yo'nalishi:	5410700	-	Yer tuzish va yer kadastr

Qarshi – 2022 yil

Fanning ishchi o'quv dasturi o'quv, ishchi o'quv reja va o'quv dasturga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchi: **M.Bozorov** - QMII "Konchilik ishi va geodeziya" kafedrasi dotsenti

Fanning ishchi o'quv dasturi « Konchilik ishi va geodeziya» kafedrasining 2022 yil ___ avgustdagi 1-son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va "Geologiya va konchilik" fakulteti Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri __________ G'.Aliqulov

Fanning ishchi o'quv dasturi GK Ja K kafedrasi yig'ilishida (bayon №1 21.08 2022y.), G Ja KI fakulteti Uslubiy Komissiyasida (bayon №1 27.08 2022y.) va institut Uslubiy Kengashida (bayon №____, ___2022y.) muhokama etilgan va o'quv jarayonida foydalanishga tavsiya qilingan.

QMII O'quv- uslubiy boshqarma boshlig'i:	____________	Sh.Turdiyev
Fakultet uslubiy komissiya raisi:	____________	M.J.Go'firov
"Geodeziya, kadastr va yerdan foydalanish" Kafedra mudiri:	____________	G'.N.Aliqulov

Kirish

Ushbu dastur yer tuzish va yer kadastri bo‘yicha barcha loyikalarning iqtisodiy asoslanish tasnifi, ularning tuzilishi va xisoblash usullari, fan tarixi va rivojlanish tendensiyasi, istiqboli hamda respublikamiz ijtimoiy-iqgisodiy isloqotlar natijalari va muammolarining yer tuzish soxasida yechishda obektiv iqtisodiy qonunlarning ta’sirini, ularning xududni tashkil qilish va yer munosabatlarini tartibga solishdagi axamiyatini, hamda yerdan foydalanish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish yo‘llari va usullarini qamrab oladi.

Fanning maqsad va vazifalari

Fanni o‘qitishdan maqsad-talabalarda iqtisodiy qonunlarning ta’sirini, ularning xududlarni tashkil qilish va yer munosabatlarini tartibga solishdagi axamiyati xamda yerdan foydalanish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish yo‘llari va usullariga mos bilim va malakalarni shakllantirishdan iboratdir.

Fanning vazifasi - yer tuzishning iqgisodiy ma’nosini va ijtimoiy-iqgisodiy mazmunini ochish, obektiv iqtisodiy qonunlarni va ularning xududni tashkil qilishga ta’sir turlarini o‘rganish, yer munosabatlarini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmida yer tuzishning rolini aniqlash, yer tuzish yechimlarining samaradorligini baqolash va iqtisodiy asoslash uslublarini takomillashtirish, yerdan foydalanishni yaxshilashning eng samarali yo‘llarini aniklash; yer egaliklari va yerdan foydalanuvchilarning ratsional turlarini, qishloq xo‘jalik ishlab chikarishini va unga mos ravishda xududni tashkil qilish usullarini asoslash, yer egaliklari va yerdan foydalanuvchilar yerlarining optimal o‘lchamlari va tarkibini belgilash, ular rivojlanishining ustivor yo‘nalishlarini tanlash, yer tuzish samaradorligini oshirish yo‘llarini aniklashdir.

Fan bo‘yicha talabalarning tasavvur, bilim, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar

≪Yer tuzish iqtisodi≫ fanini o‘zlashtirish jarayonida bakalavr:

- mamlakat iqtisodiyotida yer tuzishning o‘rni va axamiyati;
- xo‘jaliklararo va ichki yer tuzishning xususiyatlari;

qishloq xo‘jalik korxonalarini ixtisoslashtirish va joylashtirishni iqtisodiy va ekologik asoslash;

- yer tuzishning rivojlanishini iqtisodiy qonuniyatlari ***haqida tasavvurga ega bo‘lishi;***
- yer tuzish loyikalarining iqtisodiy samaradorligini kompleks baqolashni;
- xo‘jaliklararo yer tuzishning ijtimoiy-iqgisodiy xarakterini;
- qishloq xo‘jalik korxonalari yer egaliklari va yerdan foydalanuvchilar yerlarining optimal o‘lchamlarini va iqgisodiy samaradorligini baxolashni ***bilishi vaulardan foydalana olishi;***__

umumxo‘jalik axamiyatiga ega injenerlik **obekglarini** joylashtirishni iqtisodiy asoslash;

- yer tuzish loyiqalarining iqtisodiy samaradorligini kompleks baqolash;
- qishloq xo‘jalik korxonalari yer egaliklari va yerdan foydalanuvchilar yerlarining optimal o‘lchamlarini aniqlash va iqgisodiy samaradorligini baqolash ***qo‘nikmalariga ega bo‘lishi;***
- yer egaliklari va yerdan foydalanishlar chegaralarini tartibga solishni asoslash;
- qishloq xujalik korxonalari yer maydonlarini kompleks tashkil etishni iqtisodiy va ijtimoiy asoslash;
- noqishloq xujalik maksadlari uchun yer ajratish loyixalarini kompleks asoslash;

- fermer xujaliklari yer maydonlarining ulchamlari va ishlab chikarish tarkibini optimallashtirib borish ***malakalariga ega bo‘lishi kerak.***

Fanning o‘quv rejadagi boshqa fanlar bilan o‘zaro boglikligi va uslubiy jixatdan uzviyligi

Yer tuzish iqtisodi fani asosiy umumkasbiy fan qisoblanib 7-semestrda o‘qitiladi. Dasturni amalga oshirishsa o‘quv rejasida rejalashtirilgan umukasbiy (geodeziya, yer tuzishda geodezik ishlar, yer tuzishning ilmiy asoslari, o‘rmon tuzish asoslari va ixota daraxtlari polosalarini loyiqalash, yer tuzishni loyiqalashning avtomatlashgan tizimlari, yer kadastri, yer tuzish ishlarini tashkil qilish va rejalashtirish, yer xuquki) fanlaridan yetarli bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishlik talab etiladi.

Fanning ilm-fan va ishlab chiqarishdagi o‘rni

Respublikamiz qishlok xo‘jaligida amalga oshirilayotgan iqtisodiy isloxotlarni chukurlashtirish va agrar soxani rivojlantirishning yo‘nalishlaridan biri- yer resurslaridan oqilona va samarali foydalanishni tashkil etishni mukammallashtirish qisoblanadi.

Shuning uchun “Yer tuzish iqtisodi” fani yer tuzish tadbirlarining iqgisodiy samaradorligini aniqlash, maydonlarni okilona tashkil etish bilan boglik yer tuzish loyiqalarini iqgisodiy asoslashda mukim aqamiyat kasb etadi. Ushbu fan mutaxassislik fani qisoblanib ishlab chiqarishda yer tuzish va yer kadastri soqasining ajralmas bo‘ginidir.__

Fanni o‘qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

Talabalarni ≪Yer tuzish iqtisodi≫ fanini o‘zlashtirishlari uchun o‘qitishning ilg‘or va zamonaviy usullaridan foydalanish, yangi informatsion - pedagogik texnologiyalarni tadbiq qilish muhim aqamiyatga egadir. Fanni o‘zlashtirishda darslik, o‘kuv va uslubiy ko‘llanmalar, ma’ruza matnlari, tarqatma materiallari, elektron materiallar, virtual stendoar hamda ishlab chiqarishda mavjud xolatlarning rasmlaridan foydalaniladi. Ma’ruza, amaliyot darslarida mos ravishda ilg‘or pedagogik texnologiyalaridan foydalaniladi.

“Yer tuzish iqtisodi” fanidan mashg‘ulotlarning mavzular va soatlar bo‘yicha taqsimlanishi:

O‘quv semestri	Mashg’ulotlar tarkibi					
	ma’ruza	Amaliy mashg‘ulot	Lab. mash-g’uloti	Kurs ishi	Mustaqil ta’lim	Mustaqil topshiriq soni
1. Kunduzgi bo‘lim						
5	36	36		-		

ASOSIY QISM
Ma’ruza mashg‘ulotlari

1-ma’ruza. «Yer tuzish iqtisodi» fannnnng maqsadi va mazmuni   Yer tuzish iqtisodi fanining maqsadi va mazmuni, uning yer tuzishni o‘rganuvchi fanlar tizimidagi o‘rni. Yer tuzish iqtisodining tabiatdan va yerdan foydalanish iktisodi bilan boglikligi, yer tuzishni loyihalash, qishloq xo‘jaligida iqtisodiy jarayonlarni matematik modellash, yer tuzishda iqtisodiy matematik usullar va modellashtirish fanlari bilan o‘zaro aloqasi.   ***Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari**: dialogik yondoshuv, muammoli ta’lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, munozara, o‘z-o‘zini nazorat.*   ***Adabiyotlar**: A1, A3, Q7, Q11, Q12, Q76*
2-ma’ruza. **Mamlakat iqtisodiyotida yer tuzishning o‘rni va axamiyati**   Yer munosabatlarining ma’nosi va ularning yerdan foydalanish samaradorligiga ta’siri.   Yerga egalik qilish va yerdan foydalanishni davlat tomonidan tartibga solish jarayonlari.   Davlatning yer bo‘yicha siyosatining ustivor yo‘nalishlarini tanlash.   Investitsiya va soliq siyosatini, yerdan ratsional foydalanishni iqtisodiy rag‘batlantirish choralari va boshqalarni o‘z ichiga olgan yer munosabatlarini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmi.   Yer tuzishning ahamiyati.   ***Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari**: dialogik yondoshuv, muammoli ta’lim. Aqliy hujum, blits, baliq skeleti, munozara, o‘z-o‘zini nazorat.*   *Adabiyotlar: A1, A2, Q25, Q52, Q54, Q56, Q61, Q62, Q76*
3-ma’ruza. **Fanning predmet, usullari va vazifasi**   Yerdan ratsional foydalanishni tashkil etish ijtimoiy ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning asosi.   Yer tuzish iqtisodi obektiv iqgisodiy qonunlarning yerdan foydalanishni tashkil etishga ta’siri turlarini va shu asosda ishlab chikarish samaradorligini oshirish yo‘llarini aniklovchi fandir.   Yer tuzish iqtisodi fani predmetining yer tuzishni loyihalash fani predmetidan farki. Fanning uslubiy asoslari.   Fanning ilmiy tushunish uslubiyatlari asosida aniqlanadigan usullari (ilmiy abstraksiya, deduksiya, induksiya, boshq.).   Yer tuzish iqtisodining vazifalari.   Xo‘jaliklararo yer tuzishning mazmuni va ijtimoiy-iqtisodiy xarakteri   ***Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari:** dialogik yondoshuv, muammoli ta’lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o‘z-o‘zini nazorat.*   ***Adabiyotlar:*** A1, A3, Q38, Q43, Q44. Q61, Q64,Q76
4-ma’ruza. **Xo‘jaliklararo yer tuzish - huquqiy, iqtisodiy-ijtimoiy va texnik tadoirlar majmui**   Yer tuzishning ijtimoiy ishlab chiqarish samaradorligini oshirish maqsadida yerga egalik qilish va yerdan foydalanishni tashkil etish, takomillashtirish va tartibga solishdagi roli va xalq xo‘jaligi uchun ahamiyati.   Xo‘jaliklararo yer tuzishning iqtisodiy mohiyati.   Xo‘jaliklararo yer tuzishda akolining iqtisodiy manfaatlarini hisobga olish.   Qishloq xo‘jaligi va noqishloq xo‘jaligi maqsadlari uchun yer ajratishning iqtisodiy asoslari.   ***Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari:** dialogik yondoshuv, muammoli ta’lim. Aqliy hujum, blits-so‘rov, munozara, o‘z-o‘zini nazorat.*   ***Adabiyotlar:*** A1, A2, A3, Q28, Q 56, Q76
5-ma’ruza. Qishloq xo‘jalik korxonalari yer egaliklari (yerdan foydalanuvchilar) yerlarining optimal o‘lchamlari   Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini va qududni tashkil etishiing o‘zaro bog‘liqligi. Ishlab chiqarishni qududiy tashkil etishning tamoyillari va iqtisodiy asoslari. Xo‘jalikning optimal maydonini aniqpashda qisobga olinadigan omillar (Ishlab chiqarishning yiriklashish va ixtisoslashish darajasi, asosiy fondlar va meqnat resurslari bilan ta’minlanishi, tabiiy sharoiti va qududning xususiyatlari). Xo‘jalikning iqtisodiy matematik modelini tuzish tamoyillari. Qishloq xo‘jalik korxonalari asosiy turlarining tabiiy sharoiti qar xil kududlardagi optimal maydonlari.   Qishloq xo‘jalik korxonalarining yer va asosiy ishlab chiqarish turlarini optimallash. Yer ijarasining

iqtisodiy mazmuni. Ijara yerlari maydonlarini, yer egaliklari va yerdan foydalanuvchilar yerlari chegaralarining joylashuvini asoslash. ***Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Aqliy hujum, ajurali arra, baliq skeleti, munozara.* ***Adabiyotlar:*** A1, A2, A3, Q1, Q2-3, Q31, Q62, Q76
6-ma'ruza. Tashkil etilayotgan qishloq xo'jalik korxonasining iqtisodiy samaradorligini (raqobatbardoshligini) baxolash Qishloq xo'jalik korxonalari iqtisodiy samaradorligini baqolash mezoni va ko'rsatkichlari. Ishlab chiqarishning rentabelligi tushunchasi va uni hisoblash yo'llari. Yer rentasi tushunchasi. Differensial yer rentasining vujudga kelishiga tuproq unumdorligining, xo'jalikning joylashgan o'rni va shshgab chiqarish intensivlik darajasining ta'siri. ***Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Aqliy hujum, blits, baliq skeleti, munozara, o'z-o'zini nazorat.* ***Adabiyotlar:*** A1, A2, A4, Q21, Q33, Q27, Q51, Q61, Q76
7-ma'ruza. Yer egaligi va yerdan foydalanish turlarining, qishlok xo'jaligi ishlab chikarishini ularning maydoniga qarab tashkil etishning, ishlab chiqarish tarkibining, yer turlari va tarmoklar tarkibining qiyosiy samaradorligini baholash usullari. Loyihani agroiqgisodiy asoslash. Yer egaligi va yerdan foydalanuvchilar tizimini tashkil etishning shartlari. Qishloq xo'jalik korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning asosiy yo'llari. ***Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o'z-o'zini nazorat.* ***Adabiyotlar:*** A1, A3, Q16-19, Q26, Q49, Q63-71, Q76.
8-ma'ruza. Yer egaliklari va yerdan foydalanuvchilar yerlarining kamchiliklarini tugatishning iqtisodiy samaradorligi Yer egaliklari va yerdan foydalanuvchilar yerlarining kamchiliklarini guruxlash. Xo'jaliklar yerlaridagi kamchiliklar natijasida ko'riladigan iktisodii zararni baholash ko'rsatkichlari. Yerdan foydalanishdagi kamchiliklarni tugatish yo'llarini asoslash. Yer egaliklari va yerdan foidalanuvchilar yerlaridagi kamchiliklarni tugatishning samaradorligini aniqlash va iqgisodiy asoslash ko'rsatkichlarining qiymatini qisoblash. ***Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o'z-o'zini nazorat.* ***Adabiyotlar:*** A1, A3, Q27, Q61, Q76.
9-ma'ruza. Xo'jaliklarda ichki Yer tuzish iqtisodi. Yer tuzishning qishloq xo'jalik korxonalari iktisodiga ta'siri Yer tuzish o'tkazilgan va o'tkazilmagan xo'jaliklar samaradorligining asosiy ko'rsatkichlari. Yer tuzish o'tkazilgan xo'jaliklarda yerdan foydalanishni taxdil qilish va xo'jaliklarda ichki yer tuzish loyihalarining amalga oshirilishi ustidan mualliflik nazoratini olib borish uslubiyati. ***Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o'z-o'zini nazorat.*
10-ma'ruza. Xo'jaliklarda ichki yer tuzysh loyixalarini iqtisodiy baxolash ko'rsatkichlari tizimini belgilashning uslubiy asoslari Xo'jalikda jamiyat uchun zaruriy maqsulotni ishlab chiqarish nazariyasi. Yer tuzish loyiqalarining tarkibiy qismlarini belgilashda foydapaniladigan omillar va ularning iqtisodiy samaradorligini baqolash ko'rsatkichlari. Xo'jaliklarda ichki yer tuzish loyihasining tarkibiy qismlarini iqgasodii baholash ko'rsatkichlari tizimini asoslash. ***Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o'z-o'zini nazorat.*
11-ma'ruza. Xo'jalik markazlari va ishlab chiqarish bo'limlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash. Iqgisodiy asoslash mezoni va ko'rsatkichlari. Yangi qurilish, kishloqlarni va ishlab chikarish markazlarini joylashtirish, ishlab chiqarishni kengaytirish

va takomillashtirish bilan bog‘liq yer tuzish tadbirlarini baholash. Yangi ishlab chikarish, uy-joy, madaniy-maishiy kurilishlar va kududni injenerlik jiqozlash xarajatlari. Imorat va inshootlarni ta’mirlash va kayta qurish bilan bog‘liq kapital xarajatlar xajmini xamda ular bilan bog‘liq yillik xarajatlarni hisoblash uslubiyati. ***Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta’lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o‘z-o‘zini nazorat.*
12-ma’ruza. Magistral yo‘l tarmoqlarini va umumxujalik axamiyatiga ega boshka injenerlik obektlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash Yo‘l va yo‘l inshootlari qurilishi uchun sarflanadigan kapital xarajatlarni hisoblash. Ishlab chikarishning yillik xarajatlarini qisoblash (amortizatsiya ajratmasi, yo‘l va yo‘l inshootlarini ta’mirlash va foydalanish uchun yaroqli holda saqlashga qilinadigan xarajatlar, tashish bilan bog‘lik xarajatlar, qishloq xo‘jalik yerlarini yo‘l qurish uchun ajratish natijasida ko‘riladigan zarar). Xo‘jalikning yo‘l yo‘qligi natijasida ko‘radigan zararini anikpash uslubiyati. Kapital xarajatlar va keltirilgan xarajatlar samaradorligi koeffitsiyentlarini hisoblash. Ichimlik suvi manbaalarini va boshqa umumxo‘jalik axamiyatiga ega injenerlik tarmoklari va inshootlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash. ***Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta’lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o‘z-o‘zini nazorat.*
13-ma’ruza. Qishloq xo‘jaligi uchun yangi yerlarni o‘zlashtirish, yerlarni bir turdan ikkinchi turga o‘tkazish (transformatsiyalash) va ularning sifatini yaxshilashni iqtisodiy bakolash Yangi yerlarni o‘zlashtirish, yerlarni transformatsiyalash va qishloq xo‘jalik yerlarining meliorativ kolatini yaxshilash, tabiiy yaylovlarni yaxshilash va madaniy yaylovlar yaratish, eroziyaga qarshi tadbirlarni amalga oshirish uchun zarur kapital xarajatlarni hisoblash usuli. Deqkonchilik yalpi maqsuloti kiymatini va ishlab chiqarish xarajatlarini, sof daromadning o‘sishini, kapital xarajatlar samaradorligi koefitsentlarini aniqlash. Kapital xarajatlarning nisbiy samaradorligi ko‘rsatkichlarini aniklash. ***Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta’lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o‘z-o‘zini nazorat.*
14-ma’ruza. Xo‘jalikda almashlab ekish tizimini tashkil etishni iqtisodiy va ekologik asoslash Xo‘jalikda almashlab ekishni tashkil etishning xar xil yechimlarini baholash mezoni va ko‘rsatkichlar tizimi. Xo‘jalikda ekinlarni tuprok turlariga qarab joylapggirishni hisobga olgan holda deqqonchilikning yalpi mahsuloti kiymatini hisoblash. Almashlab ekishning tuproq unumdorligiga ta’siri. Tuprok unumdorligini tiklash uchun zarur xarajatlarni hisoblash usuli. ***Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta’lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o‘z-o‘zini nazorat.*
15-ma’ruza. Qishloq xo‘jalik ekinlariga qilinadigan ishlab chiqarish xarajatlarini aniqpash. Qishloq xo‘jalik texnikasidan foydalanish va meqnatni tashkil etish samaradorligi ko‘rsatkichlarini baholash usuli. Qishloq xo‘jalik ekinlariga qilinadigan ishlab chikarish xarajatlarini aniklash. Qishloq xo‘jalik texnikasidan foydalanish va mehnatni tashkil etish samaradorligi ko‘rsatkichlarini baholash usuli. Xo‘jalikda almashlab ekishni tashkil etishning eng yaxshi yechimini tanlash. ***Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta’lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o‘z-o‘zini nazorat.*
16-ma’ruza. Almashlab ekish massivlari qududlarini tashkil etish yechimlarini nisbiy bakolash Dalalar va ishchi (sug‘orish) uchastkalarni joylashtirishni baholash. Dala yo‘llari va ihota daraxtlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash. Ichimlik suvi manbalari va dala shiyponlarini kurish samaradorligini baholash.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o'z-o'zini nazorat.*
17-ma'ruza. Daraxtzorlar va yem - xashak olinadigan yerlar kududlarini tashkil etishni baxolashning o'ziga xos xususiyatlari Bog va uzumzorlarga mexanizatsiya yordamida ishlov berish xarajatlarini, dala yo'llari, yordamchi xo'jalik markazlari, sugorish va melioratsiya tarmoqlari, ihota daraxtlari tagidagi yerlardan hosil olinmasligi natijasida ko'riladigan zararni aniklash. Xo'jalik markazlarini, yo'llarni, ikota daraxtlari tizimini loyiqalash va tashkil etishga sarflanadigan kapital xarajatlar samaradorligini baqolash. Kapital xarajatlar samaradorligi koeffitsiyentini va keltirilgan xarajatlarni hisoblash. ***Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o'z-o'zini nazorat.*
18-ma'ruza. Xo'jaliklarda ichki yer tuzish loyiqasiiing iqtisodiy samaradorligini kompleks bakolash Yer tuzish bo'yicha loyiqa va qidiruv ishlariga qilingan xarajatlar. Ko'shimcha kapital mablag'lar va ishlab chiqarishning yillik xarajatlarini talab qilmaydigan tashkiliy - xududiy tadbirlarni baxolash. Qo'shimcha kapital mablag'lar hisobiga amalga oshiriladigan yer tuzish tadbirlari rejasini iqgisodiy baholash. Qo'shimcha yillik xarajatlar bilan bogliq tadbirlarning iqtisodiy samaradorligi. Belgilangan muddatga mo'ljallangan loyikaviy yechimlarni kompleks baholash. ***Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Aqliy hujum, blits, ajurali arra, baliq skeleti, munozara, o'z-o'zini nazorat.*

«Yer tuzish iqtisodi» fani bo'yicha ma'ruza mashg'ulotining kalendar rejasi

T/r	Mavzular nomi	Soat
1	***«Yer tuzish iqtisodi» fannnnng maqsadi va mazmuni***	**2 soat**
2	**Mamlakat iqtisodiyotida yer tuzishning o'rni va axamiyati**	**2 soat**
3	**Fanning predmet, usullari va vazifasi**	**2 soat**
4	**Xo'jaliklararo yer tuzish - huquqiy, iqtisodiy-ijtimoiy va texnik tadoirlar majmui**	**2 soat**
5	**Qishloq xo'jalik korxonalari yer egaliklari (yerdan foydalanuvchilar) yerlarining optimal o'lchamlari**	**2 soat**
6	**Tashkil etilayotgan qishloq xo'jalik korxonasining iqtisodiy samaradorligini (raqobatbardoshligini) baxolash**	**2 soat**
7	**Yer egaligi va yerdan foydalanish turlarining, qishlok xo'jaligi ishlab chikarishini ularning maydoniga qarab tashkil etishning, ishlab chiqarish tarkibining, yer turlari va tarmoklar tarkibining qiyosiy samaradorligini baholash usullari.**	**2 soat**
8	**Yer egaliklari va yerdan foydalanuvchilar yerlarining kamchiliklarini tugatishning iqtisodiy samaradorligi**	**2 soat**
9	**Xo'jaliklarda ichki Yer tuzish iqtisodi. Yer tuzishning qishloq xo'jalik korxonalari iktisodiga ta'siri**	**2 soat**
10	**Xo'jaliklarda ichki yer tuzysh loyixalarini iqtisodiy baxolash ko'rsatkichlari tizimini belgilashning uslubiy asoslari**	**2 soat**
11	**Xo'jalik markazlari va ishlab chiqarish bo'limlarini joylashtirishni**	**2 soat**

	iqtisodiy asoslash.	
12	**Magistral yo'l tarmoqlarini va umumxujalik axamiyatiga ega boshka injenerlik obektlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**	**2 soat**
13	**Qishloq xo'jaligi uchun yangi yerlarni o'zlashtirish, yerlarni bir turdan ikkinchi turga o'tkazish (transformatsiyalash) va ularning sifatini yaxshilashni iqtisodiy bakolash**	**2 soat**
14	**Xo'jalikda almashlab ekish tizimini tashkil etishni iqtisodiy va ekologik asoslash**	**2 soat**
15	**Qishloq xo'jalik ekinlariga qilinadigan ishlab chiqarish xarajatlarini aniqlash.**	**2 soat**
16	**Almashlab ekish massivlari qududlarini tashkil etish yechimlarini nisbiy bakolash**	**2 soat**
17	**Daraxtzorlar va yem - xashak olinadigan yerlar kududlarini tashkil etishni baxolashning o'ziga xos xususiyatlari**	**2 soat**
18	**Xo'jaliklarda ichki yer tuzish loyiqasiiing iqtisodiy samaradorligini kompleks bakolash**	**2 soat**
Jami:		**36 soat**

Amaliy mashg'ulotlarning tavsiya etiladigan mavzulari

1. **Xo'jalik markazlari va ishlab, chiqarish bo'limlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash.**
   Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari**:** *muammoli ta'lim. Blits-so'rov, munozara, BBB, Insert.*
   Adabiyotlar: A1, A2, Q1, Q2
   Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari**:** *muammoli ta'lim. Blits-so'rov, munozara, BBB, Insert.*
   Adabiyotlar: A1, A2, Q1, Q2
2. **Xo'jalik markazlari va ishlab, chiqarish bo'limlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**
   Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari**:** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Kichik guruhlarda ishlash,bahs- munozara, o'z-o'zini nazorat.*
   Adabiyotlar: A4, A5,A7, Q36, Q37, Q56
3. **Magistral yo'llarni va boshqa umumxo'jalik ahamiyatiga ega injenerlik inshootlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**.
   Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari**:** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Bahs-munozara, o'z-o'zini nazorat.*
   Adabiyotlar: A1, A3, Q36, Q37, Q56, Q44
4. **Magistral yo'llarni va boshqa umumxo'jalik ahamiyatiga ega injenerlik inshootlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**.
   Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari**:** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Bahs-munozara, o'z-o'zini nazorat.*
   Adabiyotlar: A1, A3, Q36, Q37, Q56, Q44
5. **Magistral yo'llarni va boshqa umumxo'jalik ahamiyatiga ega injenerlik inshootlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**.
   Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari**:** *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Bahs-munozara, o'z-o'zini nazorat.*

Adabiyotlar: A1, A3, Q36, Q37, Q56, Q44

6. **Qishloq xo'jaligi uchun yangi yerlarni o'zlapggirish, yerlarni bir turdan ikkinchi tur ga o'tkazish (transformatsiyalash) va ularning sifatini yaxshilashni iqtisodiy baholash**.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim, bahs-munozara, o'z-o'zini nazorat.*

Adabiyotlar: A1, A3, Q36, Q37, Q56

7. **Qishloq xo'jaligi uchun yangi yerlarni o'zlapggirish, yerlarni bir turdan ikkinchi tur ga o'tkazish (transformatsiyalash) va ularning sifatini yaxshilashni iqtisodiy baholash**.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim, bahs-munozara, o'z-o'zini nazorat.*

Adabiyotlar: A1, A3, Q36, Q37, Q56

8. **Xo'jalikda ichki yer tuzish loyiqalarini iqtisodiy asoslash.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat.*

Adabiyotlar: A1, A3, Q36, Q37, Q56

9. **Xo'jalikda ichki yer tuzish loyiqalarini iqtisodiy asoslash.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat.*

Adabiyotlar: A1, A3, Q36, Q37, Q56

10. **Xo'jalikda ichki yer tuzish loyiqalarini iqtisodiy asoslash.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat.*

Adabiyotlar: A1, A3, Q36, Q37, Q56

11. **Xo'jaliklararo yer tuzish iqgisodi.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat*

12. **Xo'jaliklararo yer tuzish iqgisodi.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat*

13. **Xo'jaliklarda ichki Yer tuzish iqtisodi.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat*

14. **Xo'jaliklararo yer tuzish iqgisodi.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat*

15. **Yer tuzish yechimlarini iqtisodiy asoslash.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat*

16. **Yer tuzish yechimlarini iqtisodiy asoslash.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat*

17. **Yer tuzish yechimlarini iqtisodiy asoslash.**

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *muammoli ta'lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o'z-o'zini nazorat*

18. **Yer tuzish yechimlarini iqtisodiy asoslash.**

Qo‘llaniladigan ta’lim texnologiyalari: *muammoli ta’lim,munozara, Klaster, Insert jadvali, o‘z-o‘zini nazorat*

«Yer tuzish iqtisodi» fani bo‘yicha amaliyot mashg‘ulotlarining kalendar rejasi

T/r	Amaliy mashg‘ulotlar mavzulari	Soat
1	**Xo‘jalik markazlari va ishlab, chiqarish bo‘limlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**	
2	**Xo‘jalik markazlari va ishlab, chiqarish bo‘limlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**	
3	**Magistral yo‘llarni va boshqa umumxo‘jalik ahamiyatiga ega injenerlik inshootlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**.	
3	**Magistral yo‘llarni va boshqa umumxo‘jalik ahamiyatiga ega injenerlik inshootlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**.	
4	**Magistral yo‘llarni va boshqa umumxo‘jalik ahamiyatiga ega injenerlik inshootlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**.	
5	**Magistral yo‘llarni va boshqa umumxo‘jalik ahamiyatiga ega injenerlik inshootlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash**.	
6	**Qishloq xo‘jaligi uchun yangi yerlarni o‘zlapggirish, yerlarni bir turdan ikkinchi tur ga o‘tkazish (transformatsiyalash) va ularning sifatini yaxshilashni iqtisodiy baholash**	
7	**Qishloq xo‘jaligi uchun yangi yerlarni o‘zlapggirish, yerlarni bir turdan ikkinchi tur ga o‘tkazish (transformatsiyalash) va ularning sifatini yaxshilashni iqtisodiy baholash**	
8	**Xo‘jalikda ichki yer tuzish loyiqalarini iqtisodiy asoslash.**	
9	**Xo‘jalikda ichki yer tuzish loyiqalarini iqtisodiy asoslash.**	
10	**Xo‘jalikda ichki yer tuzish loyiqalarini iqtisodiy asoslash.**	
11	**Xo‘jaliklararo yer tuzish iqgisodi**	
12	**Xo‘jaliklararo yer tuzish iqgisodi**	
13	**Xo‘jaliklararo yer tuzish iqgisodi**	
14	**Xo‘jaliklararo yer tuzish iqgisodi**	
15	**Yer tuzish yechimlarini iqtisodiy asoslash.**	
16	**Yer tuzish yechimlarini iqtisodiy asoslash.**	
17	**Yer tuzish yechimlarini iqtisodiy asoslash.**	
18	**Yer tuzish yechimlarini iqtisodiy asoslash.**	
Jami:		**36 soat**

Mustaqil ta’lim tashkil etishning shakli va mazmuni

Talaba mustakil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini kisobga olgan qolda kuyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslik va o‘kuv qo‘llanmalar bo‘yicha fan boblari va mavzularini o‘rganish;
- tarqatma materiallar bo‘yicha ma’ruzalar kismini o‘zlashtirish;
- avtomatlashtirilgan o‘rgatuvchi va nazorat qiluvchi tizimlar bilan ishlash;
- maxsus adabiyotlar bo‘yicha fanlar bo‘limlari yoki mavzulari ustida ishlash;

- yangi texnikalarni, apparaturalarni, jarayonlar va texnologiyalarni o‘rganish;
- talabaning o‘kuv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bogliq bo‘lgan fanlar bo‘limlari va mavzo‘larni chuqur o‘rganish;
faol va muammoli o‘qitish uslubidan foydalaniladigan o‘quv mashg‘ulotlari;
- masofaviy (distansion) ta’lim.

Dasturning informasion- uslubiy ta’minoti.

Mazkur fanni o‘qitish jarayonida ta’limning zamonaviy metodlari, podagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo‘llanilishi nazarda tutilgan. Shu bilan bir katorda:
xo‘jaliklararo yer tuzish va ichki xo‘jalik yer tuzish loyixalarini iqtisodiy asoslash uchun urli xarajatlarni va daromadlarni hisoblash mavzularida o‘tkaziladigan amaliy mashgulotlarda akliy kujum,klaster,blits so‘rov, guruhli fikrlash kabi pedagogik texnologiyalarini;
- qishloq xo‘jalik korxonalari, yer egaliklari va yerdan foydalanishlarning optimal o‘lchamlarini aniklash va ularning iqtisodiy samaradorligi bo‘yicha amaliy mashgulotlarda kichik guruqlar musobaqalari, guruhli fikrlash pedagogik texnologiyalarini;
Yer tuzish iqtisodi fanining maqsadi va mazmuni, mamlakat iqtisodiyotida yer tuzishning o‘rni va ahamiyati, fanning predmeti, usullari va vazifasi, yer tuzishda iqtisodiy matematik usullar, xo‘jaliklararo yer tuzishning mazmuni va ijtimoiy-iqtisodiy xarakteri, qishloq xo‘jalik korxonalari yer egaliklari (yerdan foydalanuvchilar) yerlarining optimal o‘lchamlari, tashkil etilayotgan qishloq xo‘jalik korxonasining iqtisodiy samaradorligini (raqobatbardoshligini) baqolash, yer egaliklari va yerdan foydalanuvchilar yerlarining kamchiliklarini tugatishning iqtisodiy samaradorligi, xo‘jaliklarda ichki yer tuzish iqgasodi, shuningdek yer ichki yer tuzish loyiqalarini iqtisodiy baholash ko‘rsatkichlari tizimini belgilashning uslubiy asoslari, xo‘jalik markazlari va ishlab chiqarish bo‘limlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash, magistral yo‘l tarmoqlarini va umumxo‘jalik aqamiyatiga ega boshqa injenerlik obektlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash, qishloq xo‘jaligi uchun yangi yerlarni o‘zlashtirish, yerlarni bir turdan ikkinchi turga o‘tkazish (transformatsiyalash) va ularning sifatini yaxshilashni iqtisodiy baholash, xo‘jalikda almashlab ekish tizimini tashkil etishni iqtisodiy va ekologik asoslash, almashlab ekish massivlari kududlarini tashkil etish yechimlarini nisbiy baholash, daraxtzorlar va yem - xashak olinadigan yerlar kududlarini tashkil etishni baqolashning o‘ziga xos xususiyatlari, xo‘jaliklarda ichki yer tuzish loyiqasining iqtisodiy samaradorligini kompleks baholash ma’ruza darslarida zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida prezentatsion va elektron-didaktik texnologiyalaridan;
- xo‘jalik markazlari va ishlab chiqarish bo‘limlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash, magistral yo‘llarni va boshqa umumxujalik akamiyatiga ega injenerlik inshootlarini joylashtirishni iqtisodiy asoslash, qishloq xo‘jaligi uchun yangi yerlarni o‘zlashtirish, yerlarni bir turdan ikkinchi turga o‘tkazish (transformatsiyalash) va ularning sifatini yaxshilashni iqtisodiy baholash, xo‘jalikda ichki yer tuzish loyiqalarini iqtisodiy asoslash, Yer tuzish iqtisodi fan sifatida, xo‘jaliklararo Yer tuzish iqtisodi, xo‘jaliklarda ichki Yer tuzish iqtisodi, yer tuzish yechimlarini iqtisodiy asoslash, yer tuzishda iqtisodiy matematik usullar mavzularida o‘tkaziladigan amaliy mashg‘ulotlarda aqliy xujum, guruhli fikrlash pedagogik texnologiyalarini ko‘llash nazarda tutiladi.

Fan bo‘yicha talabalar bilimini nazorat qilish.

Talabalarning fan bo‘yicha o‘zlashtirishini aniqlash uchun qoyidagi baholash turlari o‘tkaziladi:

Oraliq baholash (OB) - semestr davomida talabaning fan o‘quv dasturini tegishli tugallangan bo‘lim (lar)ini o‘zlashtirishini baholash usuli. OB soni (bir semestrda 2 tadan oshmasligi lozim) va shakli (suhbat, yozma ish, og‘zaki so‘rov, test o‘tkazish, kollokvium, hisob-grafika ishi, nazorat ishi, kurs ishi, kurs loyihasi, ijodiy topshiriq va hokazo) fan xususiyati va unga ajratilgan umumiy soatlar hajmidan kelib chiqqan holda belgilanadi;

Yakuniy baholash (YAB) - semestr yakunida talabaning muayyan fan boyicha nazariy bilim va amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirishini baholash usuli. U asosan tayanch tushuncha va iboralarga asoslangan yozma ish, og‘zaki so‘rov, test, ijodiy ish va boshqa shakllarda o‘tkaziladi.

Talabaning fan buyicha o‘zlashtirishini baholashda quyidagi namunaviy mezonlar tavsiya etiladi:

5 (a’lo) baho:

xulosa va qaror qabul qilish;
ijodiy fikrlay olish;
mustaqil mushohada yurita olish;
olgan bilimlarini amalda qo‘llay olish;
mohiyatini tushunish;
bilish, aytib berish;
tasavvurga ega bo‘lish.

4 (yaxshi) baho:

mustaqil mushohada yurita olish;
olgan bilimlarini amalda qo‘llay olish;
mohiyatini tushunish;
bilish, aytib berish;
tasavvurga ega bo‘lish.

3 (qoniqarli) baho:

mohiyatini tushunish; bilish, aytib berish; tasavvurga ega bo‘lish.

2 (qoniqarsiz) baho:

dasrurni o‘zlashtirmaganlik; fanning mohiyatini bilmaslik; aniq tasavvurga ega bo‘lmaslik; mustaqil fikrlay olmaslik.

Asosiy adabiyotlar

1. Avezbayev S, Volkov S. N. Yer tuzish iqgasodi. - T.: ≪Yangi asr avlodi≫, 2002. - 286 b.
2. Volkov S.N. Ekonomika zemleustroystva. Moskva.: ≪Kolos≫, 2006. - 370 str.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Avezbayev S. Yer tuzish iqtisodi. Ma’ruzalar matni. Toshkent: ≪Ma’rifat≫, 2001.-150 6.
2. Avezbayev S. Ekonomika zemleustroystva. Konspekti leksiy Tashkent: ≪Ma’rifat≫, 2002. - 150 b.
3. Yer tuzish iqgisodi fanidan “Xo‘jalikda ichki yer tuzish loyixasini iqtisodiy asoslash “ mavzusida bosqich ishini bajarish bo‘yicha uslubi ko‘llanma.T.:TIMI, 2005,46 b.
4. A.G’ofirov. Yer tuzish iqtisodi fanidan kurs ishini bajarish boyicha metodik ko’rsatma. T. TIMI2009,40 b.
5. Xafizova 3. Metodicheskiye ukazaniya k kursovoy rabote po predmetu “Ekonomika zemleustroystva” Na temu “Ekonomicheskoye obosnovaniye vnutrixozyaystvennogo zemleustroystva”. T.:TIIM, 2009, 38 str.

Internet manbalari

1. www.Ziyo.net
2. www. Tsure. ru
3. www.yerish.net
4. www. guz. ru
5.www. go. mail ru